

УДК 378.013.77

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Іваненко Л.О.

Харківський національний університет імені В.Н Каразіна

У статті розглянуті особливості використання дистанційного навчання як нової форми отримання освіти, яка органічно вбирає в себе комп'ютерні та Інтернет-технології. Показані відмінності дистанційного навчання від традиційного. Виявлено, що дистанційне навчання може розглядатися як самостійна форма навчання, тому що володіє істотними відмінностями, які не можуть бути реалізовані в традиційній формі, але все ж не зможе повністю замінити традиційні види навчання. Показано, що розвиток дистанційного навчання змінює способи, методи і засоби освітнього процесу у вищій школі, сприяє інтенсифікації навчального процесу, покращує інформаційне ресурсне забезпечення, є передумовою для розробки якісно нової методики навчання студентів у вищих навчальних закладах. Показано як якісно змінюється роль викладача: з транслятора знань він перетворюється на організатора успішного навчального процесу і творця ефективної навчального середовища. Викладач в системі дистанційного навчання здійснює навчально-методичне забезпечення і вирішує організаційні питання, пов'язані з контролем успішності і якістю засвоєння навчального матеріалу студентами в процесі навчання. Визначено основні функції викладача в дистанційному навчанні.

Ключові слова: дистанційне навчання, Інтернет-технології, навчальне середовище, інформаційні технології, освітній процес, студент, навчальні матеріали.

РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ

Іваненко Л.А.

В статье рассмотрены особенности использования дистанционного обучения как новой формы получения образования, которое органично впитывает в себя компьютерные и Интернет-технологии. Показаны отличия дистанционного обучения от традиционного. Выявлено, что дистанционное обучение может рассматриваться как самостоятельная форма обучения, потому что обладает существенными отличиями, которые не могут быть реализованы в традиционной форме, но все же не сможет полностью заменить традиционные виды обучения. Показано, что развитие дистанционного обучения изменяет способы, методы и средства образовательного процесса в высшей школе, способствует интенсификации учебного процесса, улучшает информационное ресурсное обеспечение, является предпосылкой для разработки качественно новой методики обучения студентов в высших учебных заведениях. Показано как качественно меняется роль преподавателя: из транслятора знаний он превращается в организатора успешного учебного процесса и создателя эффективной обучающей среды. Преподаватель в системе дистанционного обучения осуществляет учебно-методическое обеспечение и решает организационные вопросы, связанные с контролем успеваемости и качеством усвоения учебного материала студентами в процессе обучения. Определены основные функции преподавателя в дистанционном обучении.

Ключевые слова: дистанционное обучение, Интернет-технологии, обучающая среда, информационные технологии, образовательный процесс, студент, учебные материалы.

TEACHER'S ROLE IN DISTANCE LEARNING

Ivanenko L.O.

The article describes the features of the use of distance learning as a new form of education, which naturally absorbs the computer and Internet technologies. Showing the distance learning differs from traditional. It was revealed that distance learning can be regarded as an independent form of education, because it has significant differences, which can not be implemented in the traditional way,

but still not be able to completely replace the traditional forms of learning. It has been shown that the development of distance learning changes the ways, methods and means of the educational process in higher education contributes to the intensification of the educational process, improves information resource provision is a prerequisite for the development of qualitatively new methods of teaching students in higher educational institutions. Shown as qualitatively changing role of the teacher: knowledge of the translator, he turns into a successful organizer of the learning process and the creator of an effective learning environment. Teacher in distance learning system provides training and methodological support and solve organizational issues related to the control of the performance and quality of Learning students in the learning process. The main function of the teacher in distance education.

Keywords: distance learning, Internet technology, teaching environment, information technologies, educational process, higher education, student, teaching materials.

Постановка проблеми. Розвиток глобальної комп'ютерної мережі відкрило нові перспективи вдосконалення світової освітньої системи і Інтернет міцно увійшов в наше життя. Більшість студентської молоді активно використовує його в своєму житті та освіті. Однією з форм використання інформаційного Інтернет-середовища є дистанційне навчання як одна з найбільш важливих освітніх інновацій.

Дистанційне навчання будується відповідно до цілей та змісту, що і традиційне, і використовує найефективніші принципи і методи освіти. Дистанційне навчання розглядається як форма навчання, яка забезпечує інтерактивну взаємодію викладача і студента, розділених у просторі і в часі, на основі використання сукупності традиційних і сучасних інформаційних технологій. Змінюються вимоги до методів і форм організації навчання, а отже, і до рівня підготовки викладачів і їх ролей у навчальному процесі. Провідними стають активні індивідуальні і групові форми роботи з навчальним матеріалом.

Аналіз попередніх досліджень. Дистанційне навчання насамперед пов'язане з використанням у освітньо-виховному процесі інформаційних і комунікативних технологій, які дають можливість більш ефективно управляти процесом навчання. Дослідники О. Андреев, Л. Білоусова, В. Волів, М. Жалдак, І. Захаров, А. Калмиків, С. Кнайт, М. Моїсеєва, А. Петров, Є. Полат, С. Раков, В. Солдаткін, А. Хуторський та інші розглядають проблеми дистанційного навчання, заснованого на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, що надають можливість в комплексі вирішувати завдання сучасної освіти при підготовці студентської молоді до соціально-економічних умов життя та роботі в інформаційному суспільстві.

Узагальнюючи наукові праці дослідників із питань теорії і практики дистанційного навчання, слід відокремити такі напрями напрацювань: організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти за кордоном та в Україні (В. Олійник, В. Жулкевська, Н. Жевакіна, Н. Корсунська, М. Танась, П. Таланчук, О. Третьак, Т. Койчева, В. Шейко та інші); психолого-педагогічні аспекти і технології створення дистанційного курсу (В. Кухаренко, Т. Олійник, В.

Рибалка, Н. Сиротенко, А. Петренко, М. Бесєдіна, Є. Блінов, К. Власенко, В. Гура, Н. Дацун та інші).

Проте, незважаючи на величезний внесок науковців, проблема ролі викладача в дистанційному навчанні не розглянута до кінця і потребує подальшого дослідження. Все це дозволило нам сформулювати **мету дослідження** – визначити роль викладача в дистанційному навчанні, його основні функції.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні дистанційне навчання розглядається як педагогічна технологія або комплекс, що використовує у взаємодії та взаємодоповненні всі відомі технології навчання, підкоряється основним законам педагогіки, хоча і трансформує їх згідно з новими умовами навчання і вимагає певного переосмислення у рамках освітніх закладів. Тому викладач в системі дистанційного навчання насамперед повинен вільно орієнтуватися в інформаційному середовищі, яке постійно поширюється.

У традиційній системі освіти викладач більш сконцентрований на студентів. Його головне завдання – активізувати освітній процес, домогтися включення студента до процесу навчання на всіх етапах діяльності, викликати у нього потребу навчатися. Викладач дистанційного навчання також повинен бути спеціалізованим професіоналом, але, при цьому, мати здатність до прийняття інновацій та їх впровадження в освітній процес. Адже такому викладачеві необхідно освоїти новітні підходи та методи для взаємодії зі студентами, бути в курсі сучасних напрямків і змін в дисципліні, що викладається.

Базові дидактичні принципи дистанційного навчання в основі своїй такі ж, як і у будь-якого іншого навчання, але його принципи організації інші, тому що обумовлені специфікою форми, можливостями інформаційного середовища Інтернет, її послугами (чати, форуми, пошта, відеоконференції) [1]. Тому центр уваги при використанні нових інформаційних технологій поступово переноситься на того, хто навчається, який активно будує свій освітній процес. У зв'язку з цим на перший план виходять нові методи навчання, нові підходи до організації та проведення семінарських і лекційних занять, а також самостійної роботи.

Процес дистанційного навчання побудований на принципах свідомого партнерства й взаємодії з викладачем, а освітній процес спрямований не стільки на трансляцію знань, скільки на розвиток пізнавальних здібностей. У зв'язку із цим величезну роль має організаційно-методична діяльність викладача по керуванню навчальним процесом з використанням інформаційних і комунікаційних технологій і діяльність по забезпеченню процесу навчання учбово-методичними матеріалами [3].

Розуміючи, з яких складових складається навчальна діяльність, викладач повинен ефективно управляти: цілепокладанням студентів, мотивацією і стимулюванням їх діяльності, формуванням умінь, загальних і професійних компетенцій, створенням зворотних зв'язків

«викладач» - «студент», створенням проблемних ситуацій, комфортним самопочуттям всіх учасників освітнього процесу [8].

Слід акцентувати увагу на тому, що в сучасних умовах викладача не замінюють комп'ютерами і новими інформаційними технологіями, а лише змінюють при цьому його роль. Так, якщо в традиційній освіті викладач більшу частину часу приділяв читанню лекцій, то в дистанційній освіті багато в чому змінюється зміст його діяльності [5].

Для кожного з цих видів викладацької діяльності характерні специфічні проблеми. Так, розробка курсів на базі нових технологій вимагає не тільки вільного володіння навчальним предметом, його змістом, а й спеціальних знань в області сучасних інформаційних технологій. Це ж стосується і допомоги викладача при освоєнні студентом великих освітніх ресурсів [2]. Взаємодія в ході навчального процесу, здійснюваного на базі сучасних комунікаційних технологій, також вимагає педагогічних навичок, досвіду роботи з сучасними технічними засобами.

Для дистанційного навчання обов'язково має бути присутнім мотив розвитку і вдосконалення, що в значній мірі залежить від підготовки інформації і різноманітності змісту діяльності [8]. У цьому випадку роль викладача дуже важлива. Він повинен допомогти студенту відчувати свої сили та можливості, зрозуміти цілі та завдання навчання. Це зробить навчання більш мотивованим. Викладач, коли він працює зі студентами, може значно посилити мотивацію за допомогою зворотного зв'язку та допомогти закріпити навички студентів.

Навчання базується на принципах співробітництва і ненав'язливого керівництва. Тому у дистанційного викладача виникають наступні обов'язки [6]:

- надання загальних відомостей про технологію навчання;
- забезпечення учасників груп обмеженим доступом до закритої частини освітнього серверу;
- організація дистанційних семінарів;
- контролювання та оцінювання виконаних робіт студентів тощо.

Навчити людину на все життя неможливо, важливо культивувати в ньому інтерес до накопичення знань, навчити його прийомам самостійної навчальної роботи. Самостійність у навчальній роботі сприяє розвитку зацікавленості студента в досліджуваному матеріалі, виробляє в нього вміння й потребу самостійно одержувати знання [4]. При цьому функції педагога варіюються від інформаційно-контролюючих до консультаційно-координуючих.

В якості першорядних А.В. Соловов виділяє наступні чотири основні функції викладача у дистанційному навчанні [7]:

- організаторська – організація навчальної діяльності, робочий простір студента;

- інформаційна – піклування про засвоєння студентами певного теоретичного змісту, представленого в матеріалах курсів;
- комунікативна – забезпечення спілкування студентів;
- розвиваюча – активізування пізнавальну діяльність.

Таким чином, викладач допомагає студенту дидактично правильно організувати процес навчання; мотивує на ефективне засвоєння знань, умінь і навичок; розробляє програмно-методичне забезпечення; організовує і управляє навчальним процесом; консулює студентів; контролює виконання індивідуальних планів навчання; створює сприятливі для навчання організаційно-психологічні умови, що полегшують і сприяють ефективному процесу самоосвіти дорослої особистості [5].

Тому викладач дистанційного навчання повинен проявляти такі відмінні риси: знання предмету, здібності, компетентність, пристосованість і гнучкість, взаємодопомога, терпіння і терпимість, здатність до творчості, новаторство, погляд в майбутнє, енергійний і динамічний підхід, мотивація.

Висновки. Таким чином, в дистанційному навчанні роль викладача змінюється і розширюються його можливості. Така форма навчання дозволяє викладачеві не втрачати часу на перевірку знань, читання однотипного курсу, системи дистанційного навчання дозволяють автоматизувати практично все. При цьому, викладачам дистанційного навчання не треба залишати будинок, як для відвідування занять, так і для підготовки навчально-методичних матеріалів. Однак, розширення можливостей пов'язане зі збільшенням зобов'язань, і традиційна роль викладача трансформується. Тому нові виклики часу вимагають від викладача в дистанційному навчанні бути більш гнучким і орієнтованим на інновації, бо на нього покладаються такі функції, як координування пізнавального процесу, коректування курсу, що викладається, консулювання, керівництво навчальними проектами тощо.

Список використаних джерел

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение: учебно-методическое пособие / А.А.Андреев. – М.: ВУ, 1997.
2. Андерсен Бент Б. Мультимедиа в образовании: специальный учебный курс. Информационные технологии в образовании / Б. Андерсон Бент – М.: Дрофа, 2007. – 224 с.
3. Биков В. Ю. Технологія створення дистанційного курсу : [навч. посібн.] / В. Ю. Биков, В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротенко, О. В. Рибалко, Ю. М. Богачков. – К. : Міленіум, 2008. – 324 с.

4. Кравець В.О./Організація самостійної діяльності як фактор ефективності навчання в дистанційних курсах / Кравець В.О., Кухаренко В.М., Твердохлебова Н.Є.// Образование и виртуальность. Вып. 7 – 2008 года. – Харьков-Ялта: УАДО, ХНУРЭ, 2008. – С. 251-253
5. Кухаренко В.М. Дистанційний навчальний процес: Навчальний посібник / Кухаренко В.М., Сиротинко Н.Г., Молодих Г.С., Твердохлебова Н.Є. // За ред.. В.Ю. Бикова та В.М. Кухаренка.– К.: Міленіум, 2005. – 292 с.
6. Полат Е. С. Педагогические технологии дистанционного обучения. / Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат,- М.: Академия, 2009.
7. Соловов А.В. Электронное обучение: проблематика, дидактика, технология / А. В. Соловов. – Самара: «Новая техника», 2006. – 462 с.
8. Тинний В.І. Психолого-педагогічні аспекти дистанційної освіти//Наукові записки Національного пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – Вип. 39. – С. 150-155